

תשרי התשע"ו

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

**ממידת הדין למידת הדין
לפרשות וזאת הברכה ובראשית**

5. ראב"ע בפרשתנו:

"איש האלוקים - להודיע כי בנבואה בירך אותם."

האור החיים מסביר את הכינוי בכך שהתואר "אלוקים" מורה על מידת הדין, כשהתורה מכנה את משה "איש האלוקים" ככוונתה להדגיש שדרגתו כה גבוהה, שאפילו אם היה נידון ע"י הקב"ה במידת הדין בלבד, ללא מידת הרחמים, היה עומד בדין, וזאת בניגוד לשאר הצדיקים, ואפילו האבות, שזקוקים למידת הרחמים ואינם יכולים לעמוד במידת הדין כשהיא לבדה.

6. כאמור במסכת ערכין (יז ע"א):

"אם יבוא הקב"ה לישב בדין עם אברהם יצחק ויעקב, אינם יכולים לעמוד בפניו"
וכפי ששורר דוד המלך בתהלים ואנו חוזרים אחריו בתפילות הימים הנוראים.

7. תהלים קמג, ב:

"כי לא יצדק לפניך כל חי"

האור החיים מדגיש שפסוק זה כולל גם צדיקים, שהרי נאמר בו "כל חי". התואר "חיי" משמש ככינוי לצדיקים, כמבואר בברכות (יט), שהצדיקים קרויים "חיים", על שם שאפילו במיתתם קרויים חיים. אם כן מסקנת הפסוק היא, שאין אדם יכול לעמוד מפני הקב"ה בדין.

8. קובץ אור החיים:

"וכאן הודיע הכתוב כי צדיק זה (-משה) נתעצם ופעל הטוב אפילו בערך בחינת הדין, הרמוז ב'אלוקים', והוא אומר 'איש האלוקים', ואם יבוא ה' לעמוד עמו בדין, יוכל, כי הפליא לעשות הטוב והישר."

משה רבינו, יצא מכלל זה, וביכולתו לעמוד אפילו במידת הדין כשהיא לעצמה ללא שיתוף מידת הרחמים, ולכן מדגישה התורה לגביו שהוא "איש האלוקים", העומד אפילו במידת הדין.

לפי זה מובן גם מדוע דווקא כאן מכונה משה "איש האלוקים": פרשתנו היא הפרשה האחרונה, המתארת את סוף חיי משה. רק בשלב סופי זה ניתן לסכם אם הוא אכן נמצא בדרגה גבוהה זו, מעל הצדיקים האחרים. כל

פרשת וזאת הברכה נפתחת כך,

1. דברים לג, א:

וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלהים

אפילו לא פעם אחת, לאורך חומשי התורה לפני פרשתנו מכונה משה בתואר איש האלקים. גם כשמשה עולה אל ההר ושוהה ארבעים יום וארבעים לילה ללא מאכל ומשתה, עור פניו קורן באופן פלאי, וגם כאשר הוא מכונה אלקים בציווי

2. שמות ד טז:

"הוא יהיה לך לפה ואתה תהיה לו לא-להים"

שפירושו עפ"י רש"י הוא "רב ושר", אין הוא מכונה בכינוי זה. להיפך, כאשר הוא בושש לרדת מההר, בני ישראל אומרים: "כי זה משה האיש". רק כאן, בפרשה בה משה מסתלק מההנהגה ומהעולם, לראשונה הוא מכונה איש האלקים.

לכן נשאלת השאלה: מדוע דווקא כאן, ממש לקראת סוף ספר התורה, לקראת פטירת משה ולפני ברכתנו הסופית לבני ישראל, מכנה הכתוב את משה בכינוי "איש האלוקים"?

"איש האלוקים" – העומד במידת הדין

גם בתהלים מכונה משה בתואר איש האלוקים.

3. תהלים צ, א:

"תפלה למשה איש האלהים."

מה משמעות כינוי זה?

הרמב"ן מפרש בפרשתנו שהכינוי רומז שברכות משה אינן ברכות בעלמא אלא ברכות שמתקיימות.

4. הרמב"ן בפרשתנו:

"איש האלוקים - להגיד כי ברכתו מקוימת, כי איש האלוקים היה, ותפילת ישראל רצונו."

לדעת האבן עזרא, הכינוי "איש האלוקים" בא להודיע שברכות משה נאמרו לא מפי עצמו אלא בנבואה.

לומדים, ומזכירים בתפילותינו דווקא את העקדה. לתכלית מה ולמה, הייתה העקדה?

11. משיב התנחומא:

"אמר יצחק לאברהם אביו: 'אבא, יודע אני שהנפש חצופה ואתה צריך להקריב עולה, שמא תראה הנפש את המאכלת ותזדעזע ונמצא סכין זו ממקומו, ונמצאת מקריב בעל מוס. קושרני נא אבי אל המזבח". מסביר הרב אילון שיצחק מגלה לנו נדבך נוסף בעוצמת הרצון וקרבת אלוקים.

12. הרב אלון:

בשיא הרצון, אומר יצחק לאביו: 'אבא, אני צריך שתקשור אותי, אני צריך מסגרת, אני צריך שהכל יעשה כדת וכדין, ע"פ השו"ע ... זוהי הופעתה של מידת היראה מידת הדין במעשה העקדה. ישנו חשש אצל יצחק שהוא ינוע, שהוא יאבד שליטה בזמן השחיטה, הוא מבקש להיות קשור. יש בה בקשירה גם הכרה את מגבלותיו של האדם. ודווקא היא סוד העוצמה עד שהיא הופכת להיות השם של כל הניסיון הזה "עקדת יצחק".

מידתו המיוחדת של יעקב היא "מידת האמת". התורה מעידה על יעקב אבינו שהוא: "איש תם יושב אוהלים", ולימדנו הנביא מיכה,

13. מיכה ז, כ:

"תתן אמת ליעקב..."

התורה מתארת כיצד נאלץ איש האמת והתמימות לנקוט דווקא בדרכים נפתלות כדי לקבל את ברכת הארץ וברכת הזרע להן היה ראוי, ובאלו דרכים נפתלות קיבל את שתי נשיו – רחל ולאח, כיצד נהג יעקב בלבן במעשה הצאן המקושרות והעטופות וכיצד נאלץ לגנוב את לבן ולברוח ממנו כדי לשוב לארץ ישראל.

14. מסביר הרב בני לאו שכל אחד מאבות האומה

המשיך את דרך קודמו:

המשך זה אין משמעותו דריכה במקום, אלא שמירה על הקיים בתוספת המעלה של ההמשך. הנהגת אבות האומה נועדה לבנות את שלימות קומתה של כנסת ישראל. וכדרך הבנאים, שכל אחד משמר את שורות הלבנים שבנה קודמו, ובמקום שהלה פסק הוא ממשיך ובונה את נדבכו הנוסף שגבוה יותר מקודמיו.

ברכות האבות

ראינו כי הברכות נמסרו לאברהם. אך כאן עולה שאלה. בשום מקום לא מוזכר שאברהם בירך את יצחק. בברכה שקיבל מאת ה'. יצחק מברך את יעקב, יעקב מברך את בניו וכולנו מברכים את ילדינו באותן ברכות:

עוד נכוננו לו עוד נסיונות ומכשולים, לא נכון "לסכם" לגביו את צדקתו. אם כן מדגישה לנו התורה, בפרשה האחרונה כי השיג משה את היכולת לעמוד במידת הדין.

מידות האבות

מידתו המיוחדת של אברהם אבינו היא מידת החסד, אהבת הזולת מילאה את כל עולמו. הוא איש הטוב והחסד ולמטרות אלו הקדיש את גופו ונשמתו. דוגמא מוחשית לחסד אברהם אנו מוצאים בסנגוריה שלימד על אנשי סדום.

אברהם משלב בשם ה' את יסוד החסד:

"אָרְךָ אֶפְיִם וְרַב חֶסֶד".

כאשר עושה אברהם אבינו חסד, אין הוא עושה זאת כיוון שמשתדל הוא להיות אדם נחמד, כי אם מתוך הכרתו את בוראו, וההבנה כי יש להדמות אל הבורא. למעשה, שורש מידת החסד המופיעה באברהם, נובעת מתוך יראת השמיים שבו. החסד עברו היא האמת. אברהם מקבל מהקב"ה את האחריות למלא את העולם בברכה.

9. בראשית י"ב ב-ג:

"ואעשך לגוי גדול ואברכך ואגדלה שמך".

הבטחת שמים לאברהם היא שהוא יהיה מלווה בברכת ה' בכל דרכיו. סופו של הפסוק "ויהיה ברכה" הוא ציווי ולא ברכה. אברהם מקבל תפקיד להמשיך את הכוח שמעניק לו ה' ולהעבירו הלאה. הקב"ה מצוה ואומר לו: "ונברכו בך כל משפחות האדמה".

10. מבאר הרמב"ן שברכה זו, צריכה להגיע לאנושות

כולה:

"כי כל משפחות האדמה יתברכו בו, לא אנשי ארצו לבד"

השפעת אברהם היא בבחינת מתנה לכל באי עולם. טיבה של מתנה שאינה כרוכה בשום תשלום מצד המקבל.

מדגיש הרב מוטי אלון כי מידת החסד של אברהם משמעותה היא שאברהם הוא זה השופע לסביבתו, הוא זה החפץ להכניס תחת כנפי השכינה עולם ומלואו. אפילו שהוא יודע כי שלוח הגר ובנה הוא הדבר הנכון בכל זאת קשה לאברהם לשלח מעליו, ובמיוחד את בנו. ואפילו כשברורה לו מידת אנשי סדום, ממשיך הוא לנסות להצילם.

מידתו המיוחדת של יצחק היא מידת הדין. הרחמים אינם אמת, רק הדין הוא אמת. ביטויי מידה זו בעבודת השם, הוא ברצון למסור את הנפש בפועל ממש, מתוך הגבורה הגמורה.

הרב מוטי אלון מסביר שכשיצחק עלה למזבח. לא היה כל ציווי לעקוד אותו. ולמרות זאת אנו קוראים,

23. **את שינוי דעתו של יעקב מסביר רש"י במקום:**
"פרשה זו שתומה, לפי שביקש יעקב לגלות את הקץ ונסתם הימנו"

כיצד מהוות ברכות הבנים תחליף לגילוי הקץ?
 כשביקש יעקב 'לגלות את הקץ', אין פירושו לתת לו"ז לעת קץ העולם ותכליתו. יעקב ביקש להנחיל להם את הנהגתו - לחיות כבר בעולם הזה את המציאות האמיתית שתהיה בעת הקץ, לא לחיות את העולם עם ההסתער שבו, אלא 'לחיות את הקץ'. ליצור בעולם הזה את אותה מציאות אמיתית שזמנה לעתיד לבא עת יבוא הקץ.

מסביר הרב יוחנן צוויג שרצה יעקב אבינו לחסך מבניו את התהליך הקשה של הגאולה, ימי 'עקבתא דמשיחא' בהם אנו מצויים.

תהליך הגאולה מטרתו להכין את העולם ולהכשירו למצב בו האמת תתגלה במלוא עוזה, אולם, אם נעמוד בעולם הזה בדרגה של 'לעתיד לבא', הרי שהסתור הפנים יתפוגג מאליו, וכל בעיות הגלות - הבאים מתוך חוסר הבהירות וקוצר ההשגה ומעובדת היותנו ב'עולם השקר' - כל זה יימוג וייעלם כלא היה, כאשר אנו בעצמנו נעמוד בדרגה של עולם הבא.

מכאן ברור שכאשר נסתם מיעקב הקץ בחר לברך את בניו, שכן הברכות באות להעמיד את בניו בדרגתם האמיתית, להאיר להם את הדרך אשר ילכו בה, ולגלות לכל אחד מהם את ייחודו ויייעודו בעולם.

משה ממשיך בדרך האבות שהאצילו מברכותיהם לפני מותם. אך בעוד ברכת אברהם באה ממידת החסד: "נתן את כל אשר לו", וברכת יצחק באה מידת הדין, וברכות יעקב באות ממידת האמת, הרי משה רבינו, שזכה להוריד תורה ולהנחילה לישראל, ברכותיו באות מכל המידות הקשורות בתורה.

לפיכך הקדים משה בפתח ברכותיו את שבת ישראל שניאותו לקבל את התורה באהבה, לעומת בני עשו ובני ישמעאל שהפנו אליה עורף, ולפיכך פתח בפסוק המפתח

24. **דברים ל"ג ד:**

"תורה ציוה לנו משה מורשה קהילת יעקב".

בקשותיו של משה מה'

משה פונה לה' ומבקש,

25. **שמות ל"ג, יז-כג:**

"ועתה, אם נא מצאתי חן בעיניך, הודיעני נא את דרכיך!"

הגמרא במסכת ברכות שואלת מה ביקש בזה משה רבינו?
 ר' יוחנן משום ר' יוסי מביא שלושה דברים:

האחד שתשרה שכינה על ישראל, וקיבל.

השני שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים, וקיבל.

15. **בראשית מ"ח טז:**

"המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים ויקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק".

מה שכן נאמר על אברהם ביחס ליצחק זה

16. **בראשית פרק כה:**

"ויתן את כל אשר לו ליצחק".

17. **רש"י מבאר פסוק הזה ביחס לברכה:**

שאמר לו הקב"ה לאברהם 'והיה ברכה', הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק.

מה עשה הקב"ה מייד עם מות אברהם?

18. **בראשית כ"ה, י"א:**

"ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו"

19. **בראשית כ"ח נאמר:**

"ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ... ויתן לך את ברכת אברהם"

יצחק מעביר את הברכות שנתברך בהם אברהם, ושקיבל הוא בנתינה מלאה חסד מאברהם, בחינת 'ויתן את כל אשר לו ליצחק' ליעקב.

אמנם יצחק מברך את שני בניו, בברכות דומות, אך מדגיש רבנו בחיי שהמפתח להבנת ההבדל בין שתי הברכות היא המילה "האלקים" הנמצאת רק בברכת יעקב ולא בברכת עשו.

מילה זו מלמדת שני דברים. ראשית, יעקב מקבל את הברכות הגשמיות כ"מתת אלקים" ('ויתן לך האלקים') והם נצחיים. עשו מקבל את אותם הברכות בדרך הטבע, ועל כן יש להם גם סוף.

הבדל נוסף הוא שה' נותן ליעקב את הברכות במידת הדין (כידוע, אלקים הוא השם המסמל את מידת הדין), וכשיעקב מאבד את זכותו לברכות, עשו מקבל אותן במקומו. כלומר, ברכות עשו תלויות בברכות יעקב,

20. **ובלשון רבנו בחיי:**

"ואם כן אין הברכות לעשו מזמנות בעולם הזה אלא כשאין ישראל ראויים".

יעקב מצווה את בניו לפני מותו, וכן עושה משה לבניו – לעם ישראל.

בדעת יעקב אבינו היה לאסוף את בניו ולחשוף בפניהם את הקץ, כמו שנאמר,

21. **בראשית מ"ט א:**

"ויקרא יעקב לבניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים"

אך יעקב משנה דעתו ובמקום לגלות להם את הקץ מברך הוא כל אחד מבניו, כנאמר שם,

22. **בראשית מ"ט, כ"ח:**

"וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם איש אשר כברכתו ברך אתם".

עולות כאן שלש שאלות משלימות :

- א. מה היתה ההוא אמינה לברוא את העולם במידת הדין, והרי נאמר בתהילים (פט, ג): **"עולם חסד יבנה"**?
- ב. מדוע נברא העולם רק במידת הדין כאשר ברור להקב"ה שהעולם לא יוכל להתקיים כאשר הוא מונהג רק במידה זו?
- ג. מדוע ה' לא ברא את העולם כפי שתכנן, בשלמות ולא בחיסרון? הרי ה' היה מסוגל לברוא את העולם בדיוק כפי שתכנן?

התשובה לשאלות אלו טמונה בפסוק

29. **בראשית ב' ג:**

"אשר ברא אלוקים לעשות"

אילו נברא העולם בשלמות לא היה לבני האדם, מה לעשות בעולם. היינו צריכים רק לשמר את העולם ולא לעשות ולא לקדם שום דבר. תפקיד האדם בעולם – לעשות! לקדם את העולם! לקחת את הדברים הגשמיים ולהכניס בהם קדושה!

העולם נברא חסר כדי שאנו נשלים במעשינו את החיסרון הזה.

ההשלמה הזו שאנו בני האדם מחוייבים לעשות בעולם, נעשית ע"י קיום רצון ה', ורצונו מתגלה לנו ע"י התורה, בקיום המצוות שכתובים בה.

30. **על פי הסבר זה ניתן להבין את האמור במדרש**

תנחומא (ורשא) פרשת תזריע סימן ה:

"מעשה ששאל טורנוסרופוס הרשע את רבי עקיבא איזו מעשים נאים (יותר) של הקדוש ברוך הוא או של בשר ודם, א"ל של ב"ו נאים, א"ל טורנוסרופוס: הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם? (איך אתה אומר ששל ב"ו נאים יותר ממעשי ה')? א"ל ר"ע לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה מן הבריות שאין שולטין עליו, אלא אמור דברים שהם מצויין בבני אדם. א"ל למה אתם מוליך? א"ל (ר"ע): אני הייתי יודע שעל דבר זה אתה שואלני ולכך הקדמתי ואמרתי לך שמעשה בני אדם נאים משל הקדוש ברוך הוא. הביא לו ר"ע שבליים וגלוסקאות (=עוגות מוכנות) וא"ל אלו (=השיבולים) מעשה הקדוש ברוך הוא ואלו (=העוגות) מעשה ידי אדם, א"ל (ר"ע) אין אלו נאים יותר מן השבליים? א"ל טורנוסרופוס אם הוא חפץ במילה למה אינו יוצא הולד מהול ממעי אמו, א"ל ר"ע ולמה שוררו (=חיבור צינור ההזנה של העובר אל השליה שבמעיי האם בזמן שהתינוק ברחם) יוצא עמו והוא תלוי בבטנו ואמו חותכו? ומה שאתה אומר למה אינו יוצא מהול לפי שלא נתן הקדוש ברוך הוא את המצות לישראל אלא לצרף אותם בהם."

השלישי ביקש להודיעו דרכי הנהגתו את העולם. וכשראה משה, כי עת רצון היא, ודבריו מקובלים, הוסיף ואמר: **"הראני נא את כבודך"**.

אמר לו ה': **"לא תוכל לראות את פניי"**, אך קוראו ומזמנו:

"וניצבת על הצור, והיה בעבור כבודי, ושמתוך בנקרת הצור, ושכותי כפי עליך עד עברי, והסירותי את כפי, וראית את אחוריי".

26. **הרב יחזקאל שינפלד מסביר עפ"י מה ששמע מחמיו, הרב ישראל מאיר לאו שאמר בשם ה"חתם סופר":**

כאן נעוצה תשובה מופלאה לשאלת הגמול. "וראית את אחוריי" - ראייה לאחור. במבט רטרופקטיבי, לאחור, אולי מחר ואולי בעוד אלף שנים, תוכל לראות ולהבין על מה ולמה קורה מה שקורה.

ימי שנותינו בהם שבעים שנה, כך שלא תמיד מספיקים אנו להיווכח ולהבין את ה"אחוריי", תאר זאת ה"חזון איש" בדוגמא:

אם נביא בד לחייט ונבקשו לתפור בגד. מה יעשה החייט? יגזור, יחתוך!

מה יחשוב המצומצם בידיעותיו?

יכעס, ויתרגז: הוא הורס לי!

יבוא איש-תבונות ויאמר לו: סבלנות, חכה לסוף – לאחרית דבר, לאחר כל טיפולו של החייט בבד שהבאת לו, בוא ותראה איזו מלאכת-מחשבת יוצאת מתחת ידיו...

משה רבנו ידע, שעם ישראל עתיד לעמוד במצבים קשים, שיעוררו שאלות קשות באמונה. ניצל משה עת רצון כדי לברר את השאלה הקשה, כדי שהאומה תדע להתמודד עם השאלות. דווקא אחרי השבר הגדול של חטא העגל והסליחה של בורא עולם, ידע משה המנהיג לתת לישראל עוד הבנה בהנהגת העולם. הבנה שתענה על השאלות הקשות.

מידת הדין ומידת הרחמים בבריאה

27. **פוחת התורה (בראשית א, א):**

"בראשית ברא אלוקים את השמים ואת הארץ"

ואמרו חז"ל בבראשית רבה (יב, טו) שבתחילה רצה הקב"ה לברוא את העולם במידת הדין [אלוקים-דין].

כיון שראה שאין העולם יכול להתקיים במידת הדין שיתף עמה את מידת הרחמים, וזהו שנאמר

28. **בראשית ב, ד:**

"אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ביום עשות ה' אלוקים ארץ ושמים" [ה' אלוקים-דין ורחמים].

איש האלוקים הוא איש החסד, הדין והאמת

33. **בפרשת וארא (שמות ו' ב) נאמר :**

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם

בניגוד לאבות המיצגים כל אחד מידה אחרת של הקב"ה, ה' נגלה אל משה בשילוב המידות, כך מדגיש משה רבנו בסוף ימיו בשירת האזינו

34. **דברים: לב, ד:**

"הצור תמים פָּעָלוּ כִּי כָל דַּרְכָיו מִשְׁפָּט. אֶ-ל אֱמוּנָה וְאִין עוֹל צַדִּיק וְיֵשֶׁר הוּא."

סמוך למיתתו מברך משה את ישראל בברכה שלימה, ברכה המשלבת את מידותיהם של האבות, ברכה הנובעת ומתקנת את בריאת העולם בחסד ובדין ובאמת - ברכה של איש האלקים.

ספר התורה, מיד בבראשית מלמדנו על מידותיו של הבורא. ספר דברים מסתיים בהבנת משה את מידותיו של הבורא. זוהי פתיחה המובילה לסיום, אך זהו סיום החוזר לפתיחה.

חומשי התורה, הם הנדבכים המלמדים את הדרך שיש לעבור כדי להיות איש האלוקים. אי אפשר להיות איש הדין, בלי לצרף את מידת החסד. אי אפשר להיות איש אמת, ללא שילוב של מידת החסד והדין. הקב"ה מציב לנו את הרצוי, את האידיאל, אך הדרך אליו מחייבת דואליות, הקיימת גם אצל הבורא.

משה משיג ביוזאת הברכה, את שביקש הקב"ה בבראשית. זו לא דרך חד פעמי, זהו מסלול חוזר, שבכל דור ודור נדרשים אנו, בני אברהם יצחק ויעקב ומשה לעבור. זו דרך החיים לה אנו נדרשים. נתברך גם אנו בברכתו של משה שיימלאו משאלות לבנו לטובה, שנזכה להכיר בטוב שבכל הקורות אותנו, ויהי רצון שנצטרך לברך תמיד רק על הטובה!

בוויכוח זה משתקף ההבדל בין התפיסה היהודית לתפיסה הרומית – יוונית. לתפיסתם, הבריאה והטבע הם נתון שהאדם כפוף לו ללא יכולת שינוי, וכל מה שנתר לאדם לעשות, הוא להעריך את הטבע ולהנות ממנו. אין לאדם שום עשייה או התערבות בבריאה.

לא כן ביהדות הרואה בבריאה יצירה בלתי מושלמת, שכך ה' ברא את עולמו – "אשר ברא אלוקים...לעשות", על האדם להשלים את העשייה.

31. **בבראשית רבה, (בראשית י"א):**

"כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון".

לדואליות האלוקית, מידת הדין והרחמים, יש השפעה אדירה עלינו. אנו אמורים להדמות לבורא, מידותיו אמורות להיות מידותינו. הדרך בה הוא פועל היא הדרך בה אנחנו חייבים לפעול. אנחנו חייבים ללמוד למצוא את האיזון הנכון בין חוק לאהבה, בין ריחוק קשוח לרחמים אמפתיים.

ההלכה היהודית ממוזגת בין שתי המידות אלו. היא מציבה רף גבוהה של דרישות ומצד שני מציעה את דרכי התשובה והמחילה. לחטא יש תוצאות, לפשע יש עונש. אבל תמיד יש לחזור בתשובה.

הראייה קובע כי התשובה בשורשה היא אידאה קוסמולוגית של שיפור, השתכללות ותיקון, שבגינה עובר העולם כולו תהליך של השתכללות ועילוי, ושבירה של כבלים ומגבלות.

גישה זו עונה לשאלה: מדוע נברא העולם חסר, אך עדיין לא ברור מדוע לא נברא חסר לכתחילה אלא שונה רק לאחר שנברא.

מסביר הרב זכריה טובי ראש הכולל בישיבת יבנה כי הקב"ה ברא את העולם במידת הדין כדי שנדע לאן לשאוף, זהו המצב האידיאלי. אך במציאות, העולם "נשבר", וירד לשיתוף עם מידת הרחמים.

32. **הרב זכריה טובי ראש הכולל בישיבת יבנה:**

זהו תפקיד האדם, שנגזר מלשון אדמה. כמו שאדמה תפקידה להצמיח – כך תפקיד האדם להיות כל הזמן במציאות של צמיחה, להוציא מן הכח אל הפועל את הדברים הטמונים בו. ובכך יזכה להשלים את עצמו וכך את כל הבריאה כולה.

כיצד נוכל להשלים את העולם? השלמת החיסרון תיעשה ע"י קיום רצון ה' המתגלה לנו ע"י התורה וקיום מצוותיה. השלמת הפרט תתבצע עם הידבקות במידותיו של הבורא.